

« Adsumus (*Baruch.* III). » — « Qui facit angelos suos spiritus et ministros suos flammam ignis (*Psal.* CIII); » cuius « voluntati nihil omnino resistit (*Rom.* IX); » — « cui nullum verbum est impossibile (*Luc.* I); » cui « flectitur omne genu cœlestium, terrestrium et infernorum (*Phil.* II). » Hunc ergo nemo potest fugere, sicut dicit Propheta: « Si ascendero in cœlum, tu illic es; si descendero ad infernum, ades (*Psal.* CXXLVIII). » Ipse scrutatur renes et corda (*Jer.* XVII), cuius « oculis omnia nuda sunt et aperta (*Hebr.* IV). » Qui « pluviae guttas et arenam maris dinumerat (*Eccli.* I). » Deus scientiarum Dominus, præscius omnium, et conscius singulorum, occultus occultorum omnium indagator. Hunc ergo nemo potest latere, sicut dicit Apostolus: « Non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius (*Hebr.* IV). » Ipse est iudex justus, fortis et longanimis (*Psal.* VII), qui nec prece, nec pretio, nec amore, nec odio declinat a semita rectitudinis, sed via regia semper incedens, nullum malum præterit impunitum, nullum bonum irremuneratum relinquit (1). Hunc ergo nemo potest corrumpere, juxta quod dicit Psalmus: « Tu reddes singulis secundum opera sua (*Psal.* LVI). »

CAPUT XVI.

De divino iudicio.

Quis autem non timeat illud examen, in quo idem erit, et accusator, et advocatus et iudex? Accusabit enim dum dicet: « Esurivi, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non dedistis mihi bibere. » Advocabit, cum subdet: « Quamdiu non fecistis uni de minimis meis his, nec mihi fecistis. » Judicabit cum infert: « Discedite a me, maledicti, in ignem æternum (*Matth.* XXV). » Non erunt testes in illo iudicio necessarii, quia tunc manifesta erunt « abscondita tenebrarum (*I Cor.* IV). » — « Nihil enim occultum, quod non revelabitur (*Matth.* X). » Tunc erunt libri conscientiarum aperti (*Dan.* VII), et iudicabunt mortui ex his quæ scripta sunt in libris, secundum opera ipsorum: « Opera enim ipsorum sequuntur illos (*Apoc.* XIV). » Quantus erit pudor in peccatoribus! quanta confusio erit, cum eorum

(1) Boetius lib. v, *De consol. philosoph.*

nefandissima crimina cunctis erunt liquida et manifesta! « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (*Isa.* LVIII). » Ab illa enim sententia nunquam poterit provocari [*al.* revocari *vel* appellari]. Quia « Pater omne iudicium dedit Filio suo (*Joan.* XXII). » — « Qui claudit et nemo aperit, aperit et nemo claudit (*Apoc.* III). » — « Os enim Domini locutum est (*Isa.* LVIII). »

CAPUT XVII.

Quod nihil proderit damnatis.

Tunc non proderunt opes, non defendent honores, non suffragabuntur amici. Scriptum est enim: « Argentum eorum et aurum eorum non valebit eos liberare in die furoris Domini (*Ezech.* VII). » « Flebunt et plangent omnes reges terræ, cum viderint fumum incendii, propter timorem tormentorum eorum (*Apoc.* XVIII). » Quid ergo facietis in die furoris Domini, in die visitationis et calamitatis, de longe venientis? ad cuius fugietis auxilium? « Unusquisque onus suum portabit (*Gal.* VI). » — « Anima quæ peccaverit, ipsa morietur (*Ezech.* XVIII). » O quam durum et districtum iudicium, in quo non solum de factis, sed « de omni verbo otioso, quodcumque locuti fuerint homines, reddituri sunt rationem in die iudicii (*Matth.* XII); » in quo « usque ad novissimum quadrantem exigetur debitum cum usuris (*Matth.* XVIII). » — « Quis ergo fugere poterit a ventura ira? » (*Luc.* III.) — « Mittet ergo Filius hominis angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem, et alligabunt fasciculos ad comburendum, et mittent eos in caminum ignis ardentis. Ibi erit fletus et stridor dentium (*Matth.* XIII), » gemitus et ululatus [*al.* ejulatus], luctus et cruciatus, stridor et clamor, timor et tremor, dolor et labor, ardor et fœtor, obscuritas et anxietas, acerbitas et asperitas, calamitas et egestas, angustia et tristitia, oblivio et confusio, torsiones et punctiones, amaritudines et terrores, fames et sitis, frigus et cauma, sulphur et ignis ardens in sæcula sæculorum. Unde liberet nos Deus, qui est benedictus in sæcula sæculorum, Amen.

INNOCENTII III

ROMANI PONTIFICIS

LIBELLUS DE ELEEMOSYNA.

(Ex edit. Opp. Innocentii III, Colon., 1575, in-fol., p. 198.)

CAPUT PRIMUM.

Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis (Luc. XI).

Nemo dignius posset eleemosynam commendare,

PATROL. CCXVII.

D quam ipsa Veritas commendavit, quæ per eleemosynam asserit universa mundari. Unde bene congruit nomen effectui, et interpretatio veritatis. Nam eleemosyna dicitur ab elimino, vel ab eli, quod est

Deus, et moys, quod est *aqua*; quia *Deus* per eleemosynam maculas peccatorum eliminat, et sordes abluit vitiorum. Eleemosyna quidem est, indigenti pietatis intuitu subvenire; cujus quantus sit fructus, Scriptura sacra demonstrat. Nam eleemosyna mundat, eleemosyna liberat, eleemosyna redimit, eleemosyna protegit, eleemosyna postulat, eleemosyna impetrat, eleemosyna perficit, eleemosyna benedicit, eleemosyna justificat, eleemosyna resuscitat, eleemosyna salvat.

Audi de singulis exempla per ordinem, et ordinate ad exempla per singula, ut fructum eleemosynæ consequaris. *Date*, inquit, *Dominus eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis*. Ecce qualiter eleemosyna mundat. Raphael angelus ad Tobiam: « Bona est, inquit, oratio cum jejunio et eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere: quoniam eleemosyna a morte liberat; et ipsa est quæ purgat peccata, et facit invenire vitam æternam (*Tob. xii*). » Ecce qualiter eleemosyna liberat. Daniel autem dixit ad Nabuchodonosor: « Placeat tibi consilium meum, rex, et peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum, forsitan ignoscet Deus delictis tuis (*Dan. iv*). » Tobias vero, quia pergens « per omnem cognitionem suam, dividebat unicuique prout poterat de facultatibus suis, esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, et mortuis sepulturam sollicitus impendebat, » cum rex jussisset illum occidi, « fugiens nudus latuit, quia multi diligebant eum (*Tob. i*). » Ecce qualiter eleemosyna protegit. « Absconde, inquit, eleemosynam in sinu pauperis, et ipsa orabit pro te (*Eccli. xxix*); » quia « ignem ardentem aqua exstinguit, et eleemosyna resistit peccatis (*Eccli. iii*). » Ecce qualiter eleemosyna postulat. « Cornelius autem centurio, vir religiosus et timens Deum, faciens eleemosynas multas plebi, et deprecans Deum semper, vidit in visu manifeste angelum Dei dicentem sibi: Orationes tuæ, et eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei (*Act. x*). » Ecce qualiter eleemosyna impetrat. Dominus quoque dicit: « Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum multum in cælis (*Matth. xix*). » Ecce quomodo eleemosyna perficit: « Anno tertio, dicit Dominus, separabis aliam decimam ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore, et repones intra januas tuas, venietque Levites, qui aliam non habet possessionem tecum, et peregrinus et pupillus, ac vidua, qui intra portas sunt, et comedent et saturabuntur, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris (*Deut. xiv*). » Ecce qualiter eleemosyna benedicit. « Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria (*Psal. cxv*). » Ecce qualiter eleemosyna justificat. Cum Tabitha, quæ plena erat bonis operibus et eleemosynis, obiisset, « circumsteterunt Petrum omnes viduæ flentes, et ostendentes tunicas

et vestes quas faciebat eis; qui ponens genua oravit et dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos, et viso Petro resedit (*Act. ix*). » Ecce qualiter eleemosyna resuscitat: « Stans autem Zachæus dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum, Domine, do pauperibus, et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum. Ait Jesus ad eum: Quia salus domui huic facta est, eo quod et ipse filius sit Abrahæ. Venit enim Filius hominis quærere et salvare quod perierat (*Luc. xix*). » Ecce qualiter eleemosyna salvat.

CAPUT II.

Effectus eleemosynæ ex sacra Scripturæ testimoniis multifariam probari.

Sunt quoque et alii plures eleemosynarum effectus, quos ex subjectis testimoniis poteris cognoscere. Quid ergo sollicitus quæris, cur anxius investigas, quid faciendo promerearis vitam æternam? Dominus in judicio pietatis opera commendavit, pro quibus ipse misericordibus regnum largietur æternum. « Venite, inquit, benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis a constitutione mundi; esurivi enim, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram, et collegistis me; nudus, et cooperuistis me; infirmus, et visitastis me; in carcere, et venistis ad me. Amen dico vobis, quandiu fecistis uni de minimis his fratribus meis, mihi fecistis (*Matth. xxv*). » — « Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur (*Matth. v*); » nam « in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis (*Matth. vii*). » Dives ille, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide, quia non est misertus mendico [nomine Lazaro, qui jacebat ad januam ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat, mortuus est, et sepultus in inferno. Unde cum ipse post mortem misericordiam implorasset: « Pater, inquiens, Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma, » misericordiam obtinere non potuit, quoniam ante mortem misericordiam noluit exhibere. Propter quod Abraham illi respondit: « Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Et in his omnibus, inter nos et vos chaos magnum firmatum est (*Luc. xvi*). » Servus ille, qui noluit misereri conservo suo, sicut dominus fuerat illi misertus, traditus est tortoribus quoadusque debitum redderet universum (*Matth. xviii*). Sed et diviti illi, qui cogitabat ampliare horrea, et illic uberes fructus congregare, Dominus ait: « Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; quæ autem parasti cujus erunt? » (*Luc. xii*). Sic est qui thesaurizat sibi, et non est dives in Deum. Propterea Dominus præcepit: « Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non de-

ficiantem in cœlis (*ibid.*). » Et alibi : « Facite vobis A proficit pauper diviti, quam dives pauperi. Dives enim dat pauperi eleemosynam temporalem, pauper autem retribuit diviti mercedem æternam. Unde Salomon : « Fœneratur Domino, qui miseretur pauperi, et vicissitudinem reddet ei (*Prov. xix.*) » Et alius item sapiens : « Eleemosyna viri, quasi sacculus cum ipso, et gratiam hominis quasi pupillam conservabit, et postea resurget et retribuet illis retributionem, unicuique in caput illorum, super scutum potestatis et super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit (*Eccli. xvii.*) Attende quoque, quod in cæteris rebus, quæ charius diligitur, diligentius custoditur : qui vero plus diligit eleemosynam, eam amplius elargitur. Tale quidem est debitum charitatis, quod quanto plus solvitur, tanto magis debetur. Porro cum eleemosynam das in terra, reponis illam in cœlo ; et cum eleemosynam alteri tribuis, eam tibi custodis. Unde per eleemosynam sic alii præstas subsidium, quod tibi comparas meritum ; sic subvenis alteri, quod proficis tibi. Nihil de rebus temporalibus universis tecum ex hac vita portabis, præter eleemosynam solam, quam per manus pauperum præmittis in cœlum : « Nihil enim, ut dicit Apostolus (*I Tim. vi.*), intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. » — « Nudus, ait alius, egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc (*Job i.*) » Cum autem pauperibus erogas, thesaurizas in cœlis, teste Veritate, quæ dicit : « Theaurizate vobis thesauros in cœlis, ubi fures nec effodiunt, nec furantur, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur (*Matth. vi.*) » Quid ergo gratius, aut quid charius eleemosyna, quæ non deserit dantem, cum cœtera deserant retinentem ? In illo cui datur sitira exstinguit, famem expellit, nuditatem operit. In eo vero qui dat, reatum exstinguit, culpam expellit, operitque peccatum. O quam digna recompensatio, ut pro eo quod eleemosyna nuditatem corporis tegit in alio, iniquitatem mentis tegat in te. « Beati enim, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (*Psal. xxxi.*) »

(*Ibid.*). » Item : « Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ. Idcirco præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum versatur in terra (*Ibid.*). » Nam juxta Joannis apostoli testimonium : « Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? » (*I Joan. iii.*) Hujus mandati memor erat, qui exsecutor, beatus Job, dicens : « Oculus fui cæco, et pes claudo, pater eram pauperum, et mœrentium consolator (*Job xxix.*) » — « Si negavi, quod volebant, pauperibus, et oculos viduæ exspectare feci. Si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea? Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ ingressa est mecum. Si despexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum, et absque operimento pauperem? Si non benedixerunt mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum calefactus est? » etc. (*Job xxxi.*) Hinc ait Dominus per prophetam : « Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris (*Isa. lviii.*) » Audisti præceptum ad meritum, audi promissum ad præmium. « Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et salus tua coram te orietur, et anteibit faciem tuam justitia tua, et gloria Domini colliget te. Tunc invocabis, et Dominus exaudiet ; clamabis, et dicet : Ecce adsum. Item cum effuderis esurienti animam tuam, et animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt sicut meridies, et requiem dabit tibi Dominus tuus semper, etc. (*Ibid.*). » Commendatur vidua Sareptana, pro eo quod pavit Eliam. Et ex illa die hydria farinae non defecit, et lechitus olei non est imminutus, usque in diem qua dedit Dominus pluviam super terram (*III Reg. xvii.*) Commendatur Abdias, qui centum prophetas quinquagenarios et quinquagenos abscondit et pavit. Unde liberatus ab igne, donari meruit spiritu prophetiæ (*I Reg. xviii.*) Commendatur hospitalitas in Abraham et Lot, qui etiam angelos hospitio receperunt (*Gen. xviii.*) Commendatur in Maria et Martha, quæ ante sex dies Paschæ fecerunt cœnam Jesu (*Joun. xii.*) Commendatur in duobus discipulis euntibus in Emmaus, qui in fractione panis Dominum cognoverunt (*Luc. xxiv.*) Paulus apostolus collectas faciebat in gentibus, ut eas mitteret sanctis in Jerusalem (*I Cor. xvi.*) Attende quod Dominus non tam fecit divites propter pauperes, quam pauperes propter divites ; quia plus

proficit pauper diviti, quam dives pauperi. Dives enim dat pauperi eleemosynam temporalem, pauper autem retribuit diviti mercedem æternam. Unde Salomon : « Fœneratur Domino, qui miseretur pauperi, et vicissitudinem reddet ei (*Prov. xix.*) » Et alius item sapiens : « Eleemosyna viri, quasi sacculus cum ipso, et gratiam hominis quasi pupillam conservabit, et postea resurget et retribuet illis retributionem, unicuique in caput illorum, super scutum potestatis et super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit (*Eccli. xvii.*) Attende quoque, quod in cæteris rebus, quæ charius diligitur, diligentius custoditur : qui vero plus diligit eleemosynam, eam amplius elargitur. Tale quidem est debitum charitatis, quod quanto plus solvitur, tanto magis debetur. Porro cum eleemosynam das in terra, reponis illam in cœlo ; et cum eleemosynam alteri tribuis, eam tibi custodis. Unde per eleemosynam sic alii præstas subsidium, quod tibi comparas meritum ; sic subvenis alteri, quod proficis tibi. Nihil de rebus temporalibus universis tecum ex hac vita portabis, præter eleemosynam solam, quam per manus pauperum præmittis in cœlum : « Nihil enim, ut dicit Apostolus (*I Tim. vi.*), intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. » — « Nudus, ait alius, egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc (*Job i.*) » Cum autem pauperibus erogas, thesaurizas in cœlis, teste Veritate, quæ dicit : « Theaurizate vobis thesauros in cœlis, ubi fures nec effodiunt, nec furantur, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur (*Matth. vi.*) » Quid ergo gratius, aut quid charius eleemosyna, quæ non deserit dantem, cum cœtera deserant retinentem ? In illo cui datur sitira exstinguit, famem expellit, nuditatem operit. In eo vero qui dat, reatum exstinguit, culpam expellit, operitque peccatum. O quam digna recompensatio, ut pro eo quod eleemosyna nuditatem corporis tegit in alio, iniquitatem mentis tegat in te. « Beati enim, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (*Psal. xxxi.*) »

CAPUT III.

Eleemosynam in peccatis factam non valerè ad meritum, nec suum effectum sortiri, esse tamen præparatoriam ad gratiam Dei consequendam.

Verum, si tantæ virtutis est eleemosyna, vel potius tanta est eleemosynæ virtus, faciant igitur homines quæcunque libuerint, et eleemosynis duntaxat insistant, securi de veritate qua dicit : « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis (*Luc. ii.*) » Nunquid ergo facientibus eleemosynas omnia munda sunt, ebriosis, adulteris, homicidis, cæterisque vitiorum sordibus involutis ? Licenter ergo suas exercent turpitudines, et peragant voluptates, si eleemosyna sufficit ad redimenda peccata, si sufficit ad emundanda delicta ? Absit omnino, quia teste Scriptura : « Quidquid immundus tetigerit, immundum erit ! » (*Lev. xv.*) Nam et cum Sapiens præmisset : « Exorare, et facere elemo-

synam ne despicias, » statim adjunxit. « Ne dicas A in multitudine munerum meorum respiciet Deus, et offerente me Deo altissimo, suscipiet munera mea (*Eccle. vii*). » Non enim offerentes a muneribus placent, sed munera ab offerentibus. Unde legitur quod « respexit Deus ad Abel et ad munera ejus (*Gen. iv*). » Prius dixit: *Ad Abel*, et postea dixit, *Ad munera*; quia Deus magis attendit modum in facto, quam factum in modo, id est quomodo aliquid fiat, quam quid aliquo modo fiat. Attende prudenter quod dicit Apostolus: « Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest (*Rom. xiii*). » Vera igitur eleemosyna de vera charitate procedit. Nam secundum charitatis mandatum hoc est: « Diliges proximum tuum sicut teipsum (*Matth. xxi*). » B Ad quod pertinet illud: « Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis (*Matth. vii*). » Sicut ergo volumus nobis ab aliis in nostris necessitatibus subveniri; sic et nos debemus aliis in suis necessitatibus subvenire, ut sicut nos, ita proximos diligamus. Nisi enim ramus eleemosynæ de charitatis radice procedat, non habet pinguedinem vel humorem, ut suavem vel maturum fructum producat. Nam vera eleemosyna, fructus est charitatis. « Charitas autem operit multitudinem peccatorum (*I Petr. vi*). » De qua Veritas ait: « Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum (*Luc. vii*). » Eleemosyna quæ de charitate procedit, ipsa profecto mundat a vitiis, et redimit a peccatis.

Sed forte oppones quod Cornelius centurio nondum fidem mediatoris habebat, sine qua justus esse non poterat, quia « justus ex fide vivit (*Rom. i*); » nec « sine fide poterat charitatem habere, cum sine fide impossibile sit placere Deo (*Hebr. ii*); » fide, inquam, mediatoris Dei et hominum Jesu Christi. Nam qui præibant et qui sequebantur, clamabant, dicentes: « Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini (*Matth. xviii*). » Qui tamen Cornelius per eleemosynas meruit, et ad sacramentum fidei et ad fidem sacramenti venire, quemadmodum angelus ei dixit: « Orationes tuæ et eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei (*Act. x*). » Ideoque præcepit ut accerseret Simonem Petrum, qui veniens jussus in spiritu, catechizavit eum et baptizavit (*ibid.*). Præterea, cum Nabuchodonosor esset iniquus, frustra dedisset ei consilium Daniel, ut peccata sua redimeret eleemosynis; nisi per eleemosynas posset a suis iniquitatibus liberari (*Dan. iv*). Item cum juxta Raphaelis angeli testimonium eleemosyna tantæ sit efficaciam (*Job xii*), ut a morte liberet et purget peccata, nec hoc de temporali morte possit intelligi, cum omnes omnino necessitati moriendi simus addicti, ex quo primus homo pœnam comminationis illius incurrit: « Quacunque die comederis, morte morieris (*Gen. ii*). » Nam et « proprio Filio suo non pepercit Deus, sed pro omnibus tradidit illum (*Rom. viii*), » haud dubium quin ad mortem. Quia « factus est pro nobis obe-

diens usque ad mortem, mortem autem crucis (*Phil. ii*). » Restat igitur ut illud angelicum de morte intelligatur æterna; sive culpæ, quæ præcedit ut causa; sive gehennæ, quæ succedit ut pœna. Sic ergo eleemosyna liberat hominem a morte animæ, qualicunque duntaxat sano accipias intellectum. Non autem ab ea morte, quæ animæ non debetur, cui hoc non sit magnæ virtutis, neque potentis efficaciam. Liberat igitur hominem a morte, quæ animæ debetur. Porro mors animæ non debetur, nisi tantum iniquis, qui mortalibus sunt irretiti peccatis. Tales ergo per eleemosynas a morte animæ liberantur. Ab his autem quæstionum angustiis, illa potest te distinctio liberare, quod sicut quædam præparatoria sunt ad culpam, ita quædam præparatoria sunt ad gratiam. Præcedit enim in homine justo quædam maligna suggestio, et succedit quædam improba delectatio; quæ, licet nondum sit mortalis, sed venialis, debilitat tamen animum et præparat ad consensum, qui cum accedit, facit hominem peccare mortaliter, cum et ipse sit mortale peccatum. In his enim quotidie secundum spiritum renovamur, quæ semel ad litteram in primo homine præcesserunt. Serpens enim, id est concupiscentia suggerit originaliter. Mulier, id est delectatio comedit venialiter. Vir, id est ratio consentit mortaliter. Sic et in homine impio quædam præparatoria præcedunt ad gratiam, quæ mollicant animum, sicut ignis ceram, (*Psal. lxxvii*), ut imaginem sigilli, hoc est similitudinem Dei per impressionem gratiæ superveniens accipiat. Propter quod legitur: « Interim fac quidquid boni potes, ut Deus cor tuum illustret ad pœnitentiam. » Talis enim timor servilis, de quo licet dicatur, quod « timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem (*I Joan. iv*), » dicitur tamen de ipso, quia timor Domini peccatum expellit, et qui sine timore est, justificari non potest. Cum ergo timor Domini sit initium sapientiæ (*Eccle. i*), profecto præparatorius est ad gratiam, et ipse sicut cetam filum, charitatem præviis introducit, quemadmodum dicitur per prophetam: « A timore tuo concepimus et peperimus spiritum salutis (*Isa. xxvi*). » Sic eleemosyna præter charitatem, vel potius ante charitatem donata, proficit quidem, etsi non sufficit; præparatoria, licet non promeritoria gratiæ vel salutis; per quam tamen pervenitur ad gratiam et salutem. Reddit enim hominem habilem; reddit aptum, reddit idoneum, velut sitientem, velut anhelantem, velut appropinquantem ad fontem gratiæ salutaris; per quem liberatur a morte, mundatur a culpa, redimitur a peccato.

CAPUT IV.

Eleemosynam jejunio et oratione esse meliorem, nec quemquam ab ea excusari.

Bonum est jejunium, sed melior est eleemosyna, quia quod jejunium subtrahit, eleemosyna tribuit. Alioquin quod jejunium subtrahit voluptati, repōnit cupiditati. Qui vero dat eleemosynam, quodcumque sibi subducit, alii totum impendit. Per jeju-

num enim affligitur caro propria, per eleemosynam vero reficitur aliena. Illud præstat esuriem, ista vero satietatem procurat. Rursum, bonum est orare, sed melius erogare; quoniam eleemosyna agit utrumque, descendens ad proximum, et ascendens ad Deum. Audi super hoc sententiam Sapientis: « Conclude eleemosynam, inquit, in corde pauperis, et ipsa pro te orabit ad Dominum (*Eccli. xxix.*) » Non enim desistit orare, qui non desinit bene agere, cum melius sit orare opere, quam sermone. Sed dices: Ego sum pauper, egenus, et inops (*Apoc. iii.*), non habeo panem, non habeo vestem, non habeo stipem, ut quidquam valeam erogare. Verum attende quod apud Deum sufficit bona voluntas, ubi deest opportuna facultas. Nec tam attendit in munere quantitatem, quam devotionem in opere; pensans magis ex quanto, quam quantum. Respicens enim Jesus, vidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium divites. Vidit autem quamdam viduam pauperulam mittentem æra minuta duo, et dixit: « Amen dico vobis quia vidua pauper plus quam omnes misit. Nam hi omnes ex abundantia sibi miserunt, in munera Dei; hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum, quem habuit, misit (*Marc. xii.*) » Hinc alibi Dominus ait: « Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam (*Matth. x.*) » Unde Tobias: « Quomodo poteris, esto misericors. Si multum tibi est, abundanter tribue; si exiguum, etiam exiguum illud libenter impartiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis. Quoniam eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram Deo eleemosyna omnibus facientibus eam (*Tob. iv.*); » non ergo se paupertas excuset, quia sufficit ut voluntas sit dives, ubi facultas est pauper.

CAPUT V.

Eleemosynæ faciendæ quænam debeat esse ordo, modus, causa et finis.

Restat modo ut circa eleemosynam quatuor diligenter attendas, videlicet causam et finem, modum et ordinem. Causam, ut fiat ex charitate; finem, ut fiat propter beatitudinem; modum, ut fiat ex hilaritate; ordinem, ut fiat secundum regulam.

Ex charitate quidem danda est eleemosyna; quia sicut arbor ad fructum, ita charitas se habet ad eleemosynam. « Non enim potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere (*Matth. vii.*) » Propterea dicit Apostolus: « Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest (*I Cor. xiii.*) » Non ergo se quisquam frustra decipiat, ut æstimet eleemosynam sine charitate sibi posse sufficere ad salutem. Licet ad tria valeat eleemosyna extra charitatem distributa. Vel ad habilitatem suscipiendi gratiam, vel ad mitigationem æternæ pœnæ, vel ad obtinendum bonam aliquod

A temporale. Cum ergo quis erogat eleemosynam, debet eam propter æternam beatitudinem erogare, non propter favorem mundanum, vel propter humanam retributionem. Unde Veritas in Evangelio: « Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypoeritæ faciunt in synagogis et vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua: ut sit eleemosyna tua in abscondito, et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi (*Matth. vi.*) » Non est contrarium quod Dominus alibi ait: « Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est (*Matth. v.*) » Primo, quia et intentio potest existere in abscondito, et operatio in aperto; ut propter intentionem absconditam, nesciat sinistra quid faciat dextra. Et propter operationem apertam, videntes opera bona glorificent Patrem. Secundo, quia nemo debet facere opus bonum, ut ipse glorificetur ab hominibus, sed ut homines glorificent Deum. Unde primum prohibetur, secundum præcipitur.

Rursum alibi Veritas ait: « Cum facies prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos aut fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites, ne forte et ipsi te reinvitent, et fiat tibi retributio (*Luc. xiv.*) » Propter quod alibi dicitur: « Ite, et edite pingua, et bibite mustum, et mittite partem his qui non præparaverunt sibi (*II Esdr. viii.*) » — « Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos et cæcos, et beatus es, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in retributione justorum (*Luc. xiv.*) » Hic finis, hæc merces, hoc præmium, propter quod facienda est eleemosyna. Porro danda est eleemosyna non ex tristitia, sed cum hilaritate. Non cum mora, sed cum velocitate. Juxta quod docet Apostolus dicens: « Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus (*II Cor. ix.*) » Et iterum: « Qui præest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate (*Rom. xii.*) » Nam super omnia vultus accessere boni. Nec putes esse contrarium, quod a quodam dicitur Sapiente: « Da quod te doleat. Voluit enim per hoc datum commodare magnificum, vel potius ad datum magnificum invitare. Noli propter tristem vultum totum amittere meritum, sed propter hilarem faciem gratiam acquirere mercedem. Benedictionem rei, cum potes, impende, cum vero non potes, benedictionem verbi redde. « Non exasperes pauperem, neque conturbes eum (*Eccli. xv.*) » memor ejus quod legitur et mandatur: « Fili, in bonis non des querelam, et in omni dato non des tristitiam verbi mali. Nonne ardorem refrigerat ros? Sic et verbum bonum melius quam datum. Nonne ecce verbum super datum bonum, et utrumque cum homine justificato? Stultus acriter improperebit, et datum indisciplinati tabescere facit oculos (*Eccli. xviii.*) » Porro, his

dat, qui cito dat. Unde non differas bene facere; quia « spes quæ differtur, affligit animam (*Prov. XIII*) » — « Cor inopis ne afflixeris, et non protrahas datum angustiati (*Eccli. IV*). » — « Ante mortem benefac amico tuo, et secundum vires tuas pauperi porrige. Non defrauderis a die bono, et particula boni doni non te prætereat. Memor esto, quia mors non tardabit. Unde sine dilatione fac bonum dum potes, quia forte cum volueris facere bonum, non poteris, et in tuis bonis alius luxuriabitur (*Eccli. XIV*). » Ad hoc spectat, quod secundum Joannem Jesus ait Judæ: « Quod facis fac citius. Quidam enim putabant, eo quod oculos habebat Judas, quod dixerit ei Jesus, ut egenis aliquid daret (*Joan. XIII*). » Unde namque potuissent illud putare, nisi frequenter audivissent Jesum Judæ dicentem, ut cito daret egenis? Noli ergo bonum quod concepisti differre, quoniam a mane usque ad vesperam mutabitur tempus, et mens rapitur in diversa. Nec dimittas illud exsequendum hæredi; quia vix tibi laudem, nedum mercedem rependet. Cæterum in eleemosyna danda serva regulam ordinatam.

Triplex enim eleemosyna est, cordis videlicet, oris et operis. Ex corde datur per compassionem, ex ore per correctionem, ex opere per largitionem. De primo dicit Apostolus: « Quis infirmatur et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror (*II Cor. XI*)? » Multum enim consolamur afflictos, cum compatimur patientibus, et dolentibus condolemus. De secunda Veritas ait: « Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te et cum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum (*Luc. XVII*). » Erranti non modicum subvenisti, si correctum ad rectitudinem revocasti. De tertia dicit propheta: « Frange esurienti panem tuum, et egenos, etc. (*Isa. LVIII*). » Tu inducis illum in domum terrenam, et ipse te inducet in aulam cœlestem. Verum hæc triplex eleemosyna danda est ordinate. Primo nobis, secundo proximis. Crudelis est enim et factuosus, qui alii compatitur, et sibi non miseretur; qui alium castigat, et se non emendat; qui alii subvenit, et se despicit. Econtra præcipitur: « Miserere animæ tuæ placens Deo (*Eccli. XXX*). » — « Ejice primo trabem de oculo tuo, et tunc ejicies festucam de oculo fratris tui (*Matth. VII*). » — « Cum videris nudum operi eum, et carnem tuam ne despexeris, (*Isai. LVIII*). » Ergo tibi ipsi primo da eleemosynam miseris tui. Corripe teipsum, subveni tibi; quoniam « qui sibi nequam est, cui bonus erit? » (*Eccli. XIV*). Scias te ergo culpabiliter durum, et dure culpabilem, si corporalem amici tui deploras mortem, et spiritualem animæ tuæ mortem non dolleas. Post te da proximis eleemosynam, et in eis quoque ordinem serva, præferens fideles, domesticos, propinquos. Propter quod dicit Apostolus: « Operamini bonum ad omnes, maxime ad domesticos fidei (*Gal. VI*). » Nam hoc exigit charitas ordinata, de qua dicit sponsa in Canticis: « Introduxit me rex in cellam vinariam, et ordinavit in me charitatem (*Cant. II*). »

A Sed inter hos præferendi sunt justi, si cæteræ circumstantiæ pares existant. Unde forsitan oppones quod Dominus ait: « Omni petenti te tribue (*Luc. VI*); » neminem enim exceptit, qui omnes inclusit. Propter quod alibi dicit: « Diligite inimicos vestros, benefacite, etc., et orate pro persequentibus et calumniantibus vos (*Ibid.*). » Diligite corde, orate ore, benefacite opere. Sicut Pater vester cœlestis « solem suum facit oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos (*Matth. V*). » Cum enim omnis homo tam bonus quam malus nobis ratione naturæ sit proximus, et ex præcepto divino teneamur diligere proximos sicut nos ipsos: profecto videtur, quod passim omni homini teneamur indigenti cum possumus subvenire, et cum majoris meriti videatur, inimicis benefacere quam amicis, juxta sententiam Veritatis dicentis: « Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne publicani hoc faciunt? » (*Ibid.*) Itemque Tobias: « Ex substantia tua fac eleemosynam, et noli avertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita enim fit ut nec a te avertatur facies Domini (*Tob. IV*). » Econtra Veritas ipsa testatur: « Quicumque recipit justum in nomine justii mercedem justii accipiet (*Matth. X*). » Non dicit indefinite, qui recipit hominem, sed determinate, « qui recipit justum » quemadmodum alibi legitur: « Desudet eleemosyna in manu tua, donec invenias justum cui des (*Eccli. XII*). » Hinc alibi dicit Scriptura: « Si benefeceris, scito cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa. Benefac justo, et invenies retributionem magnam; et si non ab ipso, certe a Domino. Non enim est ei bene qui assiduus est in malis, et eleemosynam non danti; quoniam et Altissimus habet peccatores odio, et misertus est poenitentibus. Da misericordi, et ne recipias peccatorem, et impiis, et peccatoribus redde vindictam. Da bono, et ne receperis peccatores. Benefac humili, et ne dederis impio (*Ibid.*). » Item Tobias: « Panem tuum et vinum tuum super sepulturam justii constitue: et noli ex eis manducare et bibere cum peccatoribus (*Tob. IV*). »

Multum ergo contingeret eleemosynam retardari, si semper oporteret inter bonos et malos discerni. Sed cur in eleemosyna danda non præferas justum iniquo, cum ipse tibi meritis et precibus suis plus valeat apud Dominum promereri? Sane benefaciendum est et bonis et malis, et justis et impiis, et amicis et inimicis, cum necessitas exigit, et facultas permittit; sed in talibus ponderandæ sunt circumstantiæ, ut possit discerni, quando, et quomodo, et ubi, et cui magis debeat subveniri. Contingere enim potest, ut aliquando magis subveniendum sit malo, quam bono, si videlicet majori premitur egestate, præsertim cum absque periculo non potest subventio prorogari. Et licet magni fit meriti benefacere inimicis, quia tunc maxime propter Deum animo vis infertur; unde: « A diebus Joannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur, et violenti diripiunt

illud (*Matth.* xi). Si tamen parentes indigeant, eis credo potius succurrendum, propter illud speciale mandatum: « Honora patrem tuum, et matrem tuam (*Exod.* xx). » Quod non tantum ad reverentiam exhibendam, quantum ad impensam præstandam creditur promulgatum. Licet ergo benefaciendum sit generaliter omnibus proximis, amplius tamen bonis quam malis, justis quam impiis, nisi regulæ generali detrahat aliqua specialis exceptio, circumstantiis ponderatis, quemadmodum prælibavi. Illud autem quod legitur: Desudet eleemosyna tua in manu tua, donec invenias justum cui des (*Eccli.* xii), juxta litteræ circumstantiam pertinet ad exhibendam decimam sacerdoti, ut is sit litteræ sensus: Donec invenias justum cui des, id est sacerdotem cui debes. Nam sacerdos præter præceptum justus esse tenetur, propter officium, quamvis in quibusdam codicibus sit justum. Judæi vero tres decimas dividebant, quas et eleemosynas appellabant, de quibus ad præsens non est disserendum. Quod autem alibi legitur: « Da misericordiam, et ne suscipias peccatorem; » et iterum: « Benefac humili, et ne dederis impio (*ibid.*), » sane debet intelligi, juxta regulam illam: Sic diligendi sunt homines, ut eorum non diligantur errores. Unde peccator prohibetur suscipi, et impio dari vetatur, videlicet ne per susceptionem vel dationem hujusmodi foveatur impius in peccato. Non ergo subveniendum est talibus occasione fovendæ culpæ; sed subveniendum est eis ratione sustentandæ naturæ.

Cæterum solerter attende, quod nisi dederis eleemosynam cordis, Deus non acceptat eleemosynam operis, ipso attestante qui ait: « Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis, nec Pater vester vobis dimittet (*Matth.* vi). » Sic enim docuit et præcepit orare: « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (*Ibid.*). » Propter quod in eodem sermone ipse præceperat: « Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, repone ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum (*Matth.* v). » Vides aperte, quod Deus non approbat munus operis, nisi prius offeras munus cordis. Eleemosynam vero cordis prudenter impendis, cum aut offendenti dimittis, aut satisfacis offenso, ut nec ille contra te rancorem vel odium in corde retineat, nec tu contra ipsum retineas rancorem vel odium in corde. Unde ad utrumque sensum potest referri, quod dicitur: « Quia frater tuus habet aliquid adversum te, » sive quod ille contra te habet causam rancoris vel odii, quia tu illum forsitan offendisti; in quo casu tu ei satisfacere debes, ut reconcilieris eidem. Sive quod ille contra te commisit offensam, propter quam tu moveris rancore vel odio contra eum; in quo casu tu ei debes dimittere, ut reconcilies eum tibi. Rancorem enim cordis et odium, sive postulet, sive

A non postulet veniam, sive satisfaciat, sive non satisfaciat, de offensa debes omnino dimittere, cum ex præcepto divino tenearis diligere inimicum. Unde Joannes apostolus ait: « Qui fratrem suum odit, homicida est (*I Joan.* iii). » Optima igitur eleemosyna est indulgere peccantibus, dimittere debitoribus, et miseris misereri. De qua Veritas ait: « Dimitte, et dimittetur vobis (*Luc.* vi). » — « Misericordiam autem volo, non sacrificium (*Matth.* ix). » — « Misericordiam namque superexaltat iudicium (*Jac.* ii); » et: « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur (*Matth.* v). »

Restat dicendum, de quibus sit eleemosynâ facienda. Videtur profecto de his quæ juste possides, et rationabiliter acquisisti, secundum illud Sapientis: « Noli offerre munera prava: non enim suscipiet illa Deus (*Eccli.* xxxv). » Item: « Qui offert sacrificium de rapina pauperis, ac si victimet filium in conspectu patris (*Eccli.* xxxiv). » Rursus: « Non offeras in domo Domini Dei tui pretium carnis, aut mercedem prostibuli (*Deut.* xxiii). » Multa sunt talia in Scripturis, sed ista sufficiunt; quia « in ore duorum aut trium testium stat omne verbum (*Deut.* xvii). » Contrarium autem videtur Dominus in Evangelio docuisse: « Facite, inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula (*Luc.* xvi). » In Ecclesiastico quoque legitur: « Noli avarus esse in divitiis injustis (*Eccli.* v). » Verum inter ea quæ acquiruntur injuste, quædam sunt in quibus transfertur dominium, quædam in quibus non transfertur. De illis ergo in quibus transfertur dominium, ut in negotiatione, militia et hujusmodi licite potest eleemosyna erogari, quia, cum effecta sint tua, licet offenderis illicite acquirendo, jam tamen quasi de tuis, licite poteris erogare. De illis autem in quibus dominium non transfertur, ut de furto, rapina sacrilegio et usura, non licet eleemosynam erogare; quia, cum sint aliena, non tua, teneris ea his, quorum sunt, restituere, non autem ea invitis dominis contrectare. Unde Zachæus bene distinxit: « Ecce, inquit, dimidium honorum meorum do pauperibus, et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum (*Luc.* xix). » Quod autem de mammona iniquitatis in Evangelio (*Luc.* xvi), et quod de divitiis injustis in Ecclesiastico (cap. xiv) legitur, ad illas acquisitiones injustas, in quibus transfertur dominium, refertur, de quibus licite potest eleemosyna erogari: quamvis et alio modo sane possint intelligi, sed ad præsentem libellum ille non pertinet intellectus. Alias autem auctoritates ad eas referas acquisitiones injustas, in quibus dominium non transfertur: licet de mercede prostibuli soleant scholastici disputare, quæ si transire dicatur in dominium meretricis (*Deut.* xxiii), dicendum est sane, quod ratione mysterii, sicut et pretium canis, in domo Domini prohibetur offerri. Quia vero « non auditores legis, sed factores justis sunt apud Deum (*Rom.* ii), » rogo te, frater, ethior,

et precor, et moneo, quisquis es, Christiane, si vis esse quod diceris, ut studeas facere quod audisti, tenens pro certo, quod eleemosyna quæ datur et de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta (*I Tim. 1*), magnam præstat fiduciam apud Altissimum, et ipsa contra omne periculum salutaris est medicina.

CAPUT VI.

Ad eleemosynam sicut ad quodlibet bonum opus, necessario requiri perseverantiam.

Quoniam autem nec eleemosyna, nec jejunium, nec oratio Deo placere, vel homini esse meritoria ad vitam beatam possunt, sine perseverantia, idcirco vel pauca hic de virtute perseverantiæ connectenda sunt. Et in primis sequentibus auctoritatibus monetur quilibet ad perseverantiam. Ait namque Dominus noster Jesus Christus: « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (*Matth. x*); » et alibi: « Si perseveraverit usque in finem pulsans, dico vobis, etsi non dabit ei, surgens eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen illius surgens, dabit ei quotquot habet necessarios (*Luc. 11*). » Et Apostolus ait: « Omnes in stadio currunt, sed unus accipit bravium (*I Cor. 9*). » Et « qui legitime certaverit, coronabitur (*II Tim. 2*). » Et alibi dicitur, quod Dominus judicat fines terræ (*Psal. 18*). Et « ubi ceciderit arbor, sive ad austrum, sive ad aquilonem, ibi erit (*Eccle. 31*). » Finis enim, non pugna coronat. Ex hoc procedendum est sic: Non est magnum sic inchoare bonum, sed consummare perfectum. Multi aggrediuntur magna, sed deficiunt in via; multi exeunt Sodomam, sed respiciunt (*Gen. 19*); multi egrediuntur Babylonem, sed morantur in via, nec perveniunt ad æternam pacis civitatem. Nec perseverantia piget aggredi magna, nec fatigat inchoatum. Hæc firmat nutantem, hæc coronat pugnantem, hæc ducit ad bravium, hæc ad portum; hæc dat formam operi, regulam actioni; hæc est talaris tunica Joseph, in finem vitæ pertingens (*Gen. 37*); hæc est tunica sacerdotalis, usque ad pedes perveniens (*Exod. 28*); hæc est cauda hostiæ, quam tene-mur Deo offerre (*Levit. 3*); hæc est calcaneus bonæ operationis, quam contra serpentis morsus debemus observare (*Gen. 31*). Hæc est virtus quæ pro oratione ad Deum allegat, quæ omne votum bonum informat, qua laureantur martyres, qua coronantur virgines; hæc est quæ res difficiles reducit ad facilitatem, quæ omnem vincit difficultatem; hæc est vestis sine ruga, tunica sine macula (*Ephes. 5*); hæc est quæ bonam actionem facit unicolorem, virtutem uniformem.

Et notandum quod quædam perseverantia est temporalis, ut ita loquar, quædam finalis. Temporalis est, quæ ad tempus viret, et in tempore perversitatis effloret, feno comparabilis, quod nunc virescit, nunc in clibanum mittitur (*Luc. 12*): nunc floret, nunc conteritur, nunc consequer-

itur (*Jac. 1*). Hic et flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet (*Job 14*). Finalis vero perseverantia est, quæ durat usque in finem. Hæc est fons vivus, hortus signatus (*Cant. 4*), cui non communicat alienus, qui semper fluit, semper scaturit labores fideles, ut hanc habeant claustrales, ut hanc retineant virgines, ut hæc se informet viduæ, et in hæc omnes requiescant. Diabolus quandoque horri-nem irritat ad bonum, ut de bono gravius malum eliciat. Contra hunc dæmonis insultum valet perseverantia, ut de bono fine bona claudantur initia. Bona enim inchoare, et malo fine concludere, est monstruosa confingere. Illa enim actio chimæra est, quæ initium habet a ratione, finem vero a sensualitate. Cum enim sic agitur: *humano capiti cervicem pictor* depingit equinam, et sic varias inducit infructuosasque plumas (54). Cave ergo, o homo, ne actio tua monstra pariat, neque gignat præstigia. Enormis enim fructus viventis, si capiti non respondeat finis. Sunt enim quidam, quorum vita monstrum mirabile est, quorum initium bonum quasi caput hominis prætendit: medium vero in luxuriam descendens ventrem capræ prætendit: ad ultimum in rapacitatem devians lupæ pedes ostendit. Ah homo! quid prodest tibi bonum inchoare, et non bono fine concludere? Bonum enim virtutis non solum amittis, sed et damnum incurris, et supplicium promereri. Melius est viam veritatis non agnoscere, quam post agnitam retroire (*II Petr. 2*). Post hanc inconstantiam homo levitatis argueris, apostasiam incurris, mentis stabilitatem postponis. O homo, per perseverantiam brevitatem vitæ redimis, nullum tempus incassum transire permittis. Compositæ mentis est posse consistere in bono, et in bono morari. Nil tam utile est, uti bonum opus bono fine concludere. Perseverantia bonum producit tenerum in maturitatem, perducit provecta perseverantia in maturitatem; perseverantia non quærit animum puerilem, sed adultum: maturos quærit mores, et non teneros et inermes.

Si vis consequi perseverantiam, assuescè te semper ad bonum, ut consuetudo, quæ est altera quasi natura, vitæ perseverantiam gignat, convictus bonorum longanimitatem pariat. Si totam vitam perseverantia non illustrat, saltem perseverantia finalis finem concludat. Si obtulisti florem juventutis diabolo, saltem sæces senectutis immola Deo tuo. In vespera laudatur serenitas diei, in fine status boni operis. Vide a quanto bono decidit Judas, qui in bono non perseveravit (*Matth. 26*); vide quid Salomon per inconstantiam animi et instabilitatem perdidit (*III Reg. 11*); in quantam calamitatem Saul decidit (*I Reg. 31*). Ille qui bonum proponit, et ad finem non perducit, obviat illud verbum Evangelicum: « Ecce hic homo incœpit ædificare, et non potuit consummare (*Luc. 14*). »

(54) HORAT., *De arte poet.*, vers. 4.

Quantū meriti sit perseverantia, ex flagitio oppositi vitii conjecturare possumus. De impœnitentia etenim dicitur, quod tanta est hujus peccati pœna, quod humilitatem postulandi veniam subire non possit. Hoc est enim peccatum in Spiritum sanctum, hoc est peccatum ad mortem, de quo Joannes ait : « Est peccatum ad mortem, non dico pro eo ut quis

oret (I Joan. v). » Impœnitentia autem ex desperatione nascitur, aut ex præsumptione oritur : et quantum in ipsa est, aut derogat Dei justitiæ, aut detrahit Dei misericordiæ. Felix ergo perseverantia, quæ impœnitentiam excludit, obstinationem expellit, contemptum eliminat, obdurationem expugnat.

INNOCENTII III

PONTIFICIS ROMANI.

ENCOMIUM CHARITATIS.

(Opp. Innocentii III ed. 1575, Colon., in-folio.)

Charitas ut sicut omne bonum opus, sic etiam eleemosynam reliquaque pietatis opera Deo grata, hominique fructuosa efficiat.

Charitatis autem encomium in fine hic subnecturus, primum eam ex sacris litteris probare et commendare operæ pretium existimo. Sunt autem hæ auctoritates, quæ formam præferunt charitatis : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex omnibus viribus tuis; et proximum tuum sicut teipsum* (Deut. vi; Matth. xxii). Item Joannes ait : *Deus charitas est; qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo* (Joan. xiv). Item Petrus : *Ante omnia mutua in vobismetipsis charitatem continuam habentes : quia charitas operit multitudinem peccatorum* (I Petr. iv). Item Paulus : *Charitas patiens est, benigna est, non agit perperam* (I Cor. xiii). Item Salomon : *Odium suscitatur rixas, et charitas parit dilectionem* (Prov. x). Item Augustinus : « Omnia quæcunque facimus sine charitate, nihil nobis prosunt; fatuum et inane studium expendimus, si non habemus charitatem, qui Deus est. » Item Gregorius : « Tanto amplius rubigo peccatorum consumitur, quanto igne charitatis crematur cor peccatoris. »

Ex his sic procedendum est : Quis præditus Tulliana eloquentia, quis omniformatus sapientia sufficit laudes charitatis exprimere, ejusque virtutes ad unguem exponere ? Hæc est charitas, quæ docet illecebras fugere, voluptates calcare, carnis concupiscentias cohibere, desideria illicita frangere, homines contemnere, postremo universa blandimenta respuere. De hac sponsus in Cantico amoris ait : *Pone me ut signaculum super cor tuum, quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio* (Cant. iii). Mors enim viventes extinguit, infernus autem nec mortuis parcit. *Dilectio igitur ut mors est fortis. Nam sicut illa sensum carnis, sic ista affectum carnalis concupiscentiæ punit. Dura est sicut infernus æmulatio, quia hos quos intus trahit*

desiderium æternorum, non solum blanda respuere, sed etiam adversa, pro eo quod diligit adipiscendo, cogit tolerare. Hæc est charitas quæ Abel martyrem fecit, Abraham de terra sua eduxit. Hæc Joseph in Ægypto servavit. Hæc est flamma, quæ tribus pueris in fornace flammam exstinxit. (Gen. iv, xiii, xli; Dan. iii). Hæc est charitas omnium bonorum maxima, cui nil sapit extraneum, vel asperum, vel confusum, virtutes cæteras munimine suæ perfectionis solidans. Quisquis in ejus radice se inserit, nec a viriditate deficit, nec a fructibus evanescit, quia fecunditatis opus efficaciter non amittit. De hac Isidorus ait : « Nullum præmium pensatur, sine amore charitatis : quamvis recte credat, tamen sine charitate ad beatitudinem pervenire non potest, Quia tanta est charitatis virtus, ut etiam prophetia et martyrium sine illa nil esse credatur. Charitas omnium virtutum obtinet principatum. » Unde et vinculum dilectionis ab Apostolo dicitur, quia universæ virtutes ejus vinculo religantur. Dilige ergo Dominum ut eligas, dilige melius ut salubre degas. Dilige Deum ut eligas-esse cum Deo, dilige melius, ut unus fias cum eo. Per dilectionem ergo diligas, quod diligis, si tutius pervenire cupis, et festina ut apprehendas. Ergo per dilectionem curris, per dilectionem apprehendis. Item quo plus diligis, eo et amplius amplecteris. Ergo per dilectionem superius vide de quo tibi dilectio ipsa est. Dilectio ipsa est cursus, ipsa est perventio, ipsa est permansio, ipsa est beatitudo. Dilige ergo Deum, elige Dominum, curre, apprehende, posside, frue. Hæc est via superexcellens, via supereminens, vias distortas dirigens, vias rectas ostendens.

Hæc est charitas, quæ tantum in Deum prævaluit, quod eum de sede supernæ majestatis ad infirmitatem nostræ humanitatis adduxit, vulneravit